

MARITA RURĀNE

FINANŠU PĀRVALDĪBA UN ANALĪZE

Lilijas Rimicānes mākslinieciskais noformējums

ISBN 978-9934-534-88-1

© M. Rurāne, teksts
© «Izdevniecība Avots»
© L. Rimicāne, māksl. nof.

PRIEKŠVārDS

Mūsdienu mainīgā un konkurencei pakļautā biznesa vide pieprasa profesionālu gatavību lēmumu pieņemšanā no ikviena uzņēmēja. Protams, tas skar kapitālsabiedrību padomes un valdes locekļu ikdienu, tāpat arī augstākā līmeņa vadītājus, bet jo īpaši katras komercsabiedrības finanšu speciālistus. Ir pamats apgalvot, ka pieredzējuša finanšu direktora lomu šodienas procesos nav iespējams pārvērtēt, jo tā nav saistāma tikai ar prasmi laikus sagādāt kārtējo kredītu vai izveicību naudas līdzekļu pārvaldībā.

Šodien finanšu speciālistiem ir jāizvērtē ne tikai iekšējo, bet tieši dažādu ārējo faktoru ietekme uz komercsabiedrību. To nosaka pieaugošā konkurence, ātrā informācijas aprīte, tehnoloģiskās izmaiņas gandrīz visās komercdarbības jomās, bet pēdējā laikā arī neprognozējamās tendences globālās ekonomikas procesos, ko izraisa gan dabas resursu, īpaši enerģētisko, izsīkums, gan atsevišķu valstu ekonomiskā attīstība. Tādējādi ir jārēķinās ar inflāciju, negaidītām valūtas kursu vai procentu likmju svārstībām. Jāņem vērā arī nepārtrauktās izmaiņas normatīvajos aktos, kas skar nodokļus un finanšu instrumentu tirgu, īpaši Latvijai kā ES dalībvalstij.

Ar dažādu lēmumu pieņemšanu finanšu jomā pašreiz ir saistīts jebkurš uzņēmuma vadītājs un speciālists. Finansiālie ierobežojumi regulē komercsabiedrību vadītāju darbības, izstrādājot jaunas ražošanas tehnoloģijas; mārketinga speciālistus, pieņemot lēmumus par noieta tirgu; ražošanas vadītājus, pieņemot lēmumus par ražošanas programmu, utt.

Finansiālo problēmu risināšanai, sevišķi to, kas skar finanšu plūsmu plānošanu un pārvaldīšanu, svarīga un noderīga ir finanšu teorija, analīzes tehnika un finansiālie modeļi. Nevar vienkārši apgalvot, kāds finanšu analīzes modelis būtu noderīgāks katrā konkrētajā situācijā, tomēr acīmredzams ir tas, ka, izvēloties atbilstošu pieeju, jāņem vērā konkrētās situācijas īpatnības.

Finanšu rādītājiem ir kvantitatīva izteiksme, tāpēc, studējot uzņēmuma finanšu pārvaldības jautājumus, ir nepieciešamas noteiktas zināšanas finanšu matemātikā, statistikā, grāmatvedībā u. c.

Piedāvātais mācību līdzeklis ir izstrādāts, izmantojot Rietumu un Krievijas speciālistu teoriju un praksi finanšu lēmumu pieņemšanā. Grāmatas saturu veido apvienotais lekciju kurss uzņēmuma finansēs un finanšu pārvaldībā.

Grāmata ir paredzēta lasītājiem, kuri ir apguvuši grāmatvedības uzskaites pamatus un uzņēmuma ekonomikas kursus.

Grāmatā netiek dotas praktiskas rekomendācijas jebkura uzņēmuma finansiālā stāvokļa uzlabošanai, bet ar teorētiskām nostādnēm un praktisku piemēru palīdzību parādīti virzieni pareizu finanšu lēmumu pieņemšanai.

Autore izsaka cerību, ka ekonomikas un finanšu speciālisti, kā arī finanšu specialitātes studenti, kuri izvēlējušies šo grāmatu papildu zināšanu apguvei, viegli apgūs materiālu.

1. FINANŠU PĀRVALDĪBAS BŪTĪBA, MĒRĶI, UZDEVUMI

Uzņēmums ir saimnieciska vienība un uzņēmējdarbības struktūra, kurā ražošanas resursu apvienošanas procesā tiek radītas preces (produkti un pakalpojumi).

Jauna uzņēmuma dibināšana sākas ar uzņēmējdarbības ideju par to, kur labāk ieguldīt kapitālu. Pamatojoties uz šo ideju, uzņēmēji plāno un izstrādā investīciju projektus, finanšu tirgos meklē finanšu resursus šo projektu pilnīgai vai daļējai finansēšanai, vienojas ar dibinātājiem par pamatkapitāla lielumu un tā veidošanas kārtību.

Tradicionāli finanšu pārvaldība ir saistāma ar naudas resursu piesaistīšanu nepieciešamo aktīvu finansēšanai, brīvo naudas līdzekļu izvietošanu u. c. finanšu procesiem.

Jebkuram vadītājam rodas vairāki jautājumi, uz kuriem jārod atbildes:

1. Kādam jābūt uzņēmuma līdzekļu stāvoklim?
2. Kur rast šo līdzekļu finansēšanas avotus?
3. Kā organizēt finanšu pārvaldību, lai nodrošinātu uzņēmuma maksātspēju, finansiālo stabilitāti un peļņu?

Finances ir attiecību sistēma finanšu resursu veidošanās, sadales un izmantošanas sfērā, t. i., finanšu sfērā, kura apkalpo reālus materiālo labumu ražošanas un maiņas procesus.¹

Uzņēmuma finances aptver ekonomiskās attiecības, kas rodas tā sadarbības procesā ar citiem ekonomiskajiem subjektiem noieta un sagādes tirgū, ar mājsaimniecībām, valsti un finanšu institūcijām.

Finances darbojas kā spogulis, kas vadībai un īpašniekiem palīdz objektīvi novērtēt visus citus uzņēmumā notiekošos procesus.

Finanšu pārvaldība ir darbību kopums, kuru mērķis panākt racionālāku un efektīvāku kapitāla izmantošanu. Finanšu pārvaldības uzdevums ir nepārtrauktas finanšu resursu plūsmas uzturēšana, un tās efektivitāti raksturo rentabilitāte un līdzekļu aprites ātrums.²

Finanšu pārvaldība ir stratēģiski svarīga, un tā ir viena no galvenajām uzņēmuma vadīšanas sastāvdaļām, un, izmantojot tās principus un metodes, ir iespējams panākt

- uzņēmuma vērtības palielināšanu;
- darbības efektivitātes paaugstināšanu;
- rentabilitātes un stabilitātes nodrošināšanu;
- izvairīties no finanšu zaudējumiem un neracionālām izmaksām.

Finanšu pārvaldība ir finanšu plūsmu pārvaldīšana, lēmumu pieņemšana un realizēšana, lai sasniegtu uzņēmuma stratēģisko mērķi.³

¹ Станиславчик Е. Финансовый менеджмент. М., Экономика, 2008., с.10.

² Turpat, с. 11.

³ Jerošenko V., Pinnis J. u. c. Finanšu vadības rokasgrāmata. Rīga, Dienas Bizness 2004.

Uzņēmēju stratēģiskais mērķis – vairot bagātību – ir saistīts ar šādiem nosacījumiem:

- izdzīvot konkurences apstākļos;
- iekarot tirgu un palielināt tā daļu;
- palielināt un uzkrāt peļņu;
- paaugstināt uzņēmuma ekonomisko potenciālu;
- palielināt ražošanas un pārdošanas apjomus;
- minimizēt izdevumus;
- novērst maksātnespēju un bankrotu.

Uzņēmuma finanšu pārvaldības mērķu iedalījumu parāda 1.1. tabula.

1.1. tabula. Uzņēmuma mērķu iedalījums ⁴

Lietišķie mērķi	Rezultatīvie mērķi	Finanšu mērķi
Nepieciešamie resursi	Ieņēmumi un to struktūra	Likvido līdzekļu pietiekamība un maksātnespēja
Noiets un sagāde	Izmaksu apjoms un struktūra	Peļņas kapitalizācija
Ražošanas izvietošana	Ienesīgums,	Investīciju struktūra
Ražošanas organizācija	rentabilitāte	un apjomi
	Dividendes	

Par finanšu pārvaldības mērķi bieži tiek uzskatīta maksimālas peļņas gūšana īstermiņā un ilgtermiņā, bet tomēr par tās pamatmērķi uzskata uzņēmuma vērtības palielināšanu.

Veidojot uzņēmuma finanšu stratēģiju un izvirzot mērķus, ir jānosaka uzdevumi un pasākumi to sasniegšanai. Mērķiem obligāti ir jābūt izmērāmiem, tas ir, jānosaka normatīvi, lielumi un citi to

⁴ R. Schmidt. Unternehmens investitionen, 4. Auf – Opladen 1994., s. 34.

sasniegšanas kritēriji. Iegūtie rezultāti ir jāsalīdzina ar izvirzīto mērķu rādītājiem un jāanalizē noviržu iemesli.

1.2. tabulā ir parādīti galvenie uzņēmuma vērtības palielināšanas principi un uzdevumi.

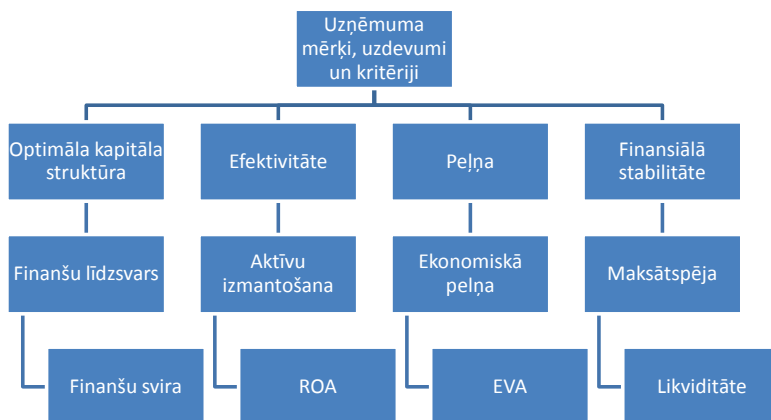
1.2. tabula. Galvenie finanšu pārvaldības uzdevumi pamatmērķa sasniegšanai ⁵

Uzņēmuma vērtības palielināšanas principi	Uzdevumi uzņēmuma vērtības paaugstināšanai
1. Peļņu nesošu darbības virzienu paplašināšana	Atsevišķu uzņēmuma produktu rentabilitātes aprēķināšana, lai pieņemtu lēmumu par produkcijas sortimenta struktūras optimizāciju Ieņēmumu struktūras veidošana, pārvaldīšana un kontrole
2. Efektīva resursu izmantošana	Uzņēmuma līdzekļu struktūras veidošana un pārvaldība Uzņēmuma līdzekļu aprites paātrināšana Ieguldīto līdzekļu struktūras analīze Nelikvīdo un iesaldēto līdzekļu apjoma samazināšana
3. Saimnieciskās darbības rentabilitātes paaugstināšana	Izmaksu analīze, vadība un kontrole Izmaksu optimizācijas risinājumi Budžetēšana un kontrole
4. Optimālas kapitāla struktūras veidošana	Finansēšanas noteikumu ievērošana Kapitāla cenas noteikšana un minimizēšana Finansēšanas avotu izvēle un piesaiste

⁵ Jerošenko V., Pinnis J. u. c. Finanšu vadības rokasgrāmata. Rīga, Dienas Bizness 2004.

Tātad uzņēmumam, kurš vēlas palielināt savu vērtību, mērķtieci-
gi jāpaplašina peļņu nesošie darbības virzieni, jāpaaugstina saimnieciskās darbības rentabilitāte, jāveido optimāla kapitāla struktūra un jānodrošina efektīva uzņēmuma resursu izmantošana.

Uzņēmuma finanšu pārvaldības mērķu, uzdevumu un kritēriju kopsakars ir parādīts 1.1. attēlā.

1.1. att. Uzņēmuma mērķu, uzdevumu un kritēriju kopsakars ⁶

Kā redzams 1.1. attēlā, galvenie finanšu pārvaldības mērķi ir:

- optimālas kapitāla struktūras veidošanas uzdevums ir nodrošināt uzņēmuma finanšu līdzsvaru, bet kritērijs, pēc kura vadās tā nodrošināšanai, ir finanšu svira;
- uzņēmuma darbības efektivitāte ir saistīta ar aktīvu efektīvu pārvaldību, bet par pēdējo spriež pēc aktīvu rentabilitātes (ROA) līmeņa;

⁶ Jerošenko V., Pinnis J. u. c. Finanšu vadības rokasgrāmata. Rīga, Dienas Bizness 2004.

6. UZŅĒMUMA FINANSIĀLĀ STĀVOKĻA DIAGNOSTIKA

6.1. Galvenie finanšu analīzes uzdevumi, virzieni un metodes

Šis nodaļas galvenais mērķis ir papildināt visiem zināmās finanšu analīzes metodiskās pieejas ar jaunām metodēm, praktiskiem piemēriem un komentāriem.

Protams, finanšu analīze nav iedomājama bez finanšu koeficientu raksturojuma un aprēķina. Bet šajā analīzes metodikā galvenā uzmanība tiks pievērsta vairākiem uzdevumiem:

- informācijas bāzes veidošana vadības lēmumu pieņemšanai, kuru realizēšana uzlabotu uzņēmuma finansiālo stāvokli (problēma: bieži vien finanšu analīze aprobežojas ar koeficientu aprēķināšanu bez to saistes ar citiem rādītājiem);
- konkrētajam uzņēmumam tā darbības apstākļos pieņemamo (pieļaujamo) koeficientu aprēķināšana (problēma: visiem zināmo koeficientu aprēķinu normatīvu izmantošana ne

vienmēr ļauj korekti novērtēt uzņēmuma stāvokli, tāpēc ir vajadzīgs uzņēmumā noteikt individuālos normatīvus);

- rādītāju izmaiņu iemeslu noskaidrošana un to optimizācijas virzienu noteikšana (problēma: koeficientu aprēķina formula ne vienmēr satur faktorus, kas nosaka to lielumu, piemēram, kopējās likviditātes koeficienta paaugstināšanai tiek ieteikts palielināt apgrozāmo līdzekļu summu un samazināt īstermiņa saistību summu, kas uzņēmuma problēmas nenovērsīs).

Uzņēmuma finansiālā stāvokļa analīze (finanšu diagnostika) ir jebkura uzņēmuma, kurš tiecas būt veiksmīgs, finanšu pārvaldības obligāta sastāvdaļa. Finanšu analīzes metodiskās pieejas ir vispārzināmas, pieejamas un uzņēmumu speciālistu izpētītas. Tomēr daudzu grāmatu autori analīzi apskata kā finanšu rādītāju un koeficientu aprēķinu algoritmus. Nav bieži sastopama informācija, kas māca izprast procesu būtību – skaidro, kā viens vai otrs koeficients ir saistīts ar citiem rādītājiem, kāda ir tā ietekme un kādi faktori ietekmē aprēķinātos koeficientus un uzņēmuma finansiālo stāvokli kopumā.

Uzņēmuma finansiālā stāvokļa analīze ir tā darbību raksturojošo rādītāju kompleksa aprēķināšana, interpretācija un novērtēšana.

Finanšu analīzes mērķis ir iegūt vadības lēmumu pieņemšanai nepieciešamo informāciju.

Finanšu analīzes uzdevums ir raksturot uzņēmuma stāvokli pašreizējā laika momentā un tā izmaiņu dinamiku, kā arī noteikt, kādi uzņēmuma darbības parametri ir pieņemami un uzturami esošajā līmenī, bet kādi – neapmierinoši un operatīvi korigējami.

Finanšu analīzes **virzieni** ir atkarīgi no analīzes mērķa. Savukārt to nosaka finansiālā problēma, kas radusies šajā uzņēmumā (pietrūkst naudas, zema finansiālā stabilitāte, krītas rentabilitāte utt.).

Tradicionāli analīzes pamatvirzieni ir:

- bilances struktūras un tīrā apgrozāmā kapitāla analīze;
- likviditātes un finansiālas stabilitātes analīze;
- līdzekļu aprites un rentabilitātes analīze;
- ienesīguma un izmaksu struktūras analīze.

Atkarībā no definētā uzdevuma analīzei var būt dažāda detalizācijas pakāpe un dažādi virzieni, bet tās plašākajā veidā nepieciešams veikt analīzi visos virzienos.

Finanšu analīzes **metodes izvēle** ir atkarīga no analīzes mērķa un dziļuma. Finanšu analīzi var veikt, pielietojot šādas metodes:

- pārskatu horizontālā vai tendenču analīze, kuras gaitā rādītāji tiek salīdzināti ar analogiem citos periodos;
- pārskatu vertikālā analīze, kura parāda rādītāju struktūru dažādā detalizācijas pakāpē;
- faktoru analīze, kura parāda atsevišķu finansiālās darbības faktoru ietekmi uz galvenajiem uzņēmuma ekonomiskajiem rādītājiem;
- rādītāju salīdzinošā analīze, kura paredz pētāmo rādītāju salīdzināšanu ar nozares vidējiem rādītājiem vai analogiem galveno konkurentu rādītājiem.

Analīzes rezultātus vēlams apkopot **analītiskajā slēdzienā**. Sastādot analītisko slēdzienu, būtu jāievēro daži galvenie ieteikumi:

1. katra analīzes virziena aprakstam ir jā sastāv no formālās (ap-rakstošās) un rezumējošās daļas;
2. formālajā daļā jābūt veikto aprēķinu metodoloģijas aprakstam un rādītāju ekonomiskajam raksturojumam;
3. rezumējošajā daļā tiek interpretēta iegūto rādītāju nozīme, tie tiek salīdzināti ar normatīvajiem rādītājiem, parādīti fi-

nansiālā stāvokļa pasliktināšanās iemesli un rezerves, kā to optimizēt;

4. formālajā daļā obligāti jāparāda koeficienta aprēķina formula. Diemžēl finanšu analizē ir novērojams terminoloģijas voluntārisms, jo viens un tas pats finanšu rādītājs (pēc aprēķinu formulas) tiek nosaukts dažādi, un otrādi – viena nosaukuma koeficients var tikt aprēķināts ar dažādiem algoritmiem. Piemēram, autonomijas koeficients, kas raksturo uzņēmuma finansiālo stabilitāti, var būt aprēķināts kā pašu un kopējā kapitāla attiecība vai arī kā pašu un aizņemtā kapitāla attiecība.

6.2. Uzņēmuma finansiālā stāvokļa galvenās problēmas

Uzsākot finanšu analīzi, nepieciešams zināt:

- kāds ir **iespējamo problēmu** apjoms un kādi uzņēmuma darbības parametri ir jāanalizē;
- kādi ir iespējamie finansiālā stāvokļa izmaiņu iemesli – **izprast uzņēmuma ekonomikas likumsakarības**.

Neatkarīgi no uzņēmuma darbības jomas, mēroga un attīstības pakāpes var izdalīt trīs galvenās finansiālā stāvokļa problēmas.

1. Naudas līdzekļu deficīts. Zema maksātpēja

Problēmas būtība ir tā, ka uzņēmumam jau nepietiek naudas līdzekļu vai to nepietiks tuvākajā nākotnē savlaicīgai saistību dzēšanai.

Problēmas indikators ir likviditātes koeficientu pazemināšanās, vai arī to faktiskie lielumi ir zemāki par pieļaujamajiem.

2. Nepietiekama īpašnieku ekonomisko interešu apmierināšana. Zema kapitāla rentabilitāte

Praksē tas nozīmē, ka īpašnieki saņem mazu ienākumu, kas ir neadekvāts viņa ieguldījumam uzņēmumā. Šādas situācijas iespējamās sekas ir negatīvs uzņēmuma darbības novērtējums un īpašnieka aiziešana no uzņēmuma.

Par uzņēmumā ieguldītā kapitāla nepietiekamu atdevi liecina pašu kapitāla rentabilitāte.

Problēmas indikators ir pašu kapitāla rentabilitāti ietekmējošie faktori.

3. Finansiālās neatkarības pazemināšanās vai zema finansiālā stabilitāte

Praksē tas nozīmē problēmas ar saistību dzēšanu nākotnē, uzņēmuma atkarību no kreditoriem, finansiālās patstāvības zaudēšanu, jo pašu kapitāls nav pietiekams.

Problēmas indikators ir pašu kapitāla lieluma pazemināšanās. Par uzņēmuma finansiālās neatkarības pazemināšanos liecina autonomijas koeficienta pazemināšanās. Par finansiālās stabilitātes pazemināšanos liecina tas, ka autonomijas koeficients ir zemāks par tā pieļaujamo lielumu.

Bez finansiālā stāvokļa problēmu konstatēšanas vēl ir nepieciešams tās novērtēt kritiski. Tāpēc ir vēlams aprēķināt analizējamajam uzņēmumam pieļaujamo rādītāju līmeni.

Visām iepriekš minētajām problēmām ir kopēji **divi galvenie iemesli**:

- zemi (nepietiekami) darbības rezultāti pieņemama finansiālā stāvokļa nodrošināšanai (maza peļņa vai zaudējumi);

- uzņēmums neracionāli izmanto darbības rezultātus. Te domāta peļņas izmantošana aktīvu finansēšanai, maksājumu veikšanai no tīrās peļņas (6.1. tabula).

6.1.tabula. Finansiālā stāvokļa pasliktināšanās iemesli un analīzes objekti

<p>Neracionāla darbības rezultātu pārvaldība</p>	<p>1. Neracionāla apgrozāmo līdzekļu pārvaldība:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nepamatoti lieli iepirkumi • lieli gatavās produkcijas krājumi • materiālu piegādes problēmas un nepabeigto ražojumu apjomu pieaugums <p><i>Jāanalizē bilances struktūra, aprites rādītāji, naudas līdzekļu plūsma.</i></p> <p>2. Neracionāla investīciju politika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ilgtermiņa ieguldījumu finansēšanai tiek izmantots īstermiņa kredīts • investīciju izdevumi pārsniedz uzņēmuma iespējas • garš jauno objektu celtniecības periods, un aizkavējas ieņēmumu saņemšana <p><i>Jāanalizē bilances struktūra, pašfinansēšanas rādītāji, naudas līdzekļu plūsma.</i></p> <p>3. Finansēšanas avotu struktūras neracionāla pārvaldība:</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktūra tiek veidota, ignorējot aktīvu finansēšanas noteikumus • aizņemtā kapitāla pieaugums pazemina uzņēmuma finansiālo stabilitāti • maz peļņas reinvestē pašu kapitālā <p><i>Jāanalizē bilances struktūra, aprites rādītāji, pašfinansēšanas rādītāji, finanšu svira.</i></p>
---	---

6.6. Tīrā apgrozāmā kapitāla analīze

Tīrā apgrozāmā kapitāla (TAK) aprēķināšanas ekonomiskā jēga ir noteikt to apgrozāmo līdzekļu apjomu, kuri ir finansēti no ilgtermiņa finansēšanas avotiem.

Aritmētiski šis rādītājs tiek aprēķināts kā apgrozāmo līdzekļu un īstermiņa saistību summu starpība (6.10. formula) vai ilgtermiņa (investīciju) kapitāla un ilgtermiņa ieguldījumu summu starpība.

$$\text{TAK} = \text{Apgrozāmie līdzekļi} - \text{Īstermiņa kreditori} = \text{Pašu kapitāls (PK)} + \text{Ilgtermiņa kredīti} - \text{Ilgtermiņa ieguldījumi} \quad (6.10.)$$

Tīrais apgrozāmais kapitāls un tā palielināšana ir galvenais uzņēmuma likviditātes un finansiālās stabilitātes nodrošināšanas nosacījums. Tomēr lielākā mērā par uzņēmuma finansiālā stāvokļa nostiprināšanos liecina TAK līmeņa pieaugums kopējā aktīvu summā.

Pieņemama uzņēmuma **finansiālās stabilitātes un likviditātes līmeņa nodrošināšanai ir obligāts nosacījums – pozitīvs TAK un tā pieaugums.**

Ja uzņēmumam pasīvā ir augsts pašu kapitāla īpatsvars, bet negatīvs TAK, tad nevar apgalvot, ka tā finansiālais stāvoklis ir stabils.

Negatīvs TAK negatīvi raksturo uzņēmuma finansiālo stabilitāti un liecina, ka netiek ievērots viens no finanšu menedžmenta pamatprincipiem: *finansiāli stabilam uzņēmumam no pašu kapitāla būtu jāfinansē ilgtermiņa ieguldījumi un daļa apgrozāmo līdzekļu (zemu likvidie apgrozāmie līdzekļi).*

Negatīvs TAK parāda, ka visi apgrozāmie līdzekļi un daļa ilgtermiņa ieguldījumu ir finansēti no īstermiņa aizņemtā kapitāla.

Kā iepriekš tika minēts, pozitīvs TAK un tā pieaugums raksturo finansiālās stabilitātes nostiprināšanos. Tomēr interesanta ir paša TAK lieluma noteikšana – vai tā lielums uzņēmumam ir pietiekošs.

Lai aprēķinātu **minimālo TAK** uzņēmumam konkrētajā situācijā, atgriezīsimies pie iepriekš teiktā, ka *no pašu kapitāla būtu jāfinansē ilgtermiņa ieguldījumi un daļa apgrozāmo līdzekļu (zemu likvidie apgrozāmie līdzekļi).*

Tātad: **Minimāli nepieciešamais TAK =
Zemu likvidie apgrozāmie aktīvi⁴⁴**

Konkrētam uzņēmumam šī lieluma aprēķināšanai jāveic aktīvu atsevišķu sastāvdaļu likviditātes pakāpes novērtējums. Visbiežāk pie zemu likvidiem aktīviem pieskaita: **materiālu krājumus, nepabeigtos ražojumus un dažreiz avansus piegādātājiem.** Dažos gadījumos pie zemu likvidajiem apgrozāmajiem līdzekļiem pieskaita arī debitoru parādus, kuru vidējais vecums ir garāks par 120 dienām. Tomēr katrs uzņēmums pats novērtē apgrozāmo līdzekļu likviditāti.

**Faktiskais TAK – Minimāli nepieciešamais TAK =
Pašu kapitāla līmeņa rezerve⁴⁵**

Šī rezerve liecina par to, ka perspektīvā uzņēmumam būs vieglāk izturēt augstāku finansiālu spiedienu salīdzinājumā ar uzņēmumiem, kam šīs rezerves nav. Šī rezerve nav reālu naudas līdzekļu rezerve.

Pašu kapitāla līmeņa rezerve ir uzņēmuma iespēja pieļaut, ka aizņemtais kapitāls pieaugs straujāk nekā pašu kapitāls, un finansiālā stabilitāte netiks zaudēta.

Piemērs. Izmantojot 1. pielikuma datus, var aprēķināt pieļaujamo un faktisko TAK.

⁴⁴ ALT Invest. Анализ экономической деятельности. Методические указания. Санкт-Петербург, 2008, с. 98.

⁴⁵ Turpat, 99. lpp.

**6.11. tabula. Pieļaujamā un faktiskā TAK aprēķins
pēdējiem 2 gadiem (EUR)**

Pozīcija	2016	2015	Starpība
1. Materiālu krājumi	32 999	26 093	
2. Nepabeigtie ražojumi	4 502	3 082	
3. Kopā apgrozāmie līdzekļi	276 885	131 083	
4. Ilgtermiņa ieguldījumi	352 203	198 858	153 345
5. Balance	629 088	329 941	
6. Īstermiņa saistības	235 294	57 531	
7. Faktiskais TAK (3.–6.)	41 591	73 552	
8. Minimāli nepiec. TAK (1.+2.)	37 501	29 175	8326
9. PK rezerve apgrozāmo līdzekļu finansēšanai (7.–8.)	4090	44 377	

TAK samazināšanās pieļaujamo līmeni 2016. gadam var pierādīt ar šādu aprēķinu:

$$\text{Ilgtermiņa ieguldījumu pieaugums} + \text{Zemu likvīdo apgr. līdz. pieaugums} < \text{PK pieaugums} + (\text{TAK faktiskais iepriekšējā periodā} - \text{TAK minimāli nepieciešamais iepriekšējā periodā})^{46} \quad (6.11.)$$

$153\,345 + 8326 < 121\,384 + 73\,552 - 29\,175$, $161\,671 < 165\,761$,
starpība **4090** EUR.

Tātad arī šis aprēķins parāda, ka pašu kapitāla rezerve 2016. gadā ir 4090 EUR.

Tālāk var analizēt TAK izmaiņu iemeslus un saikni ar pārējiem galvenajiem darbības parametriem (6.12. tabula). Izmantots izraksts no 1.2. pielikuma.

⁴⁶ ALT Invest. Анализ экономической деятельности. Методические указания. Санкт-Петербург, 2008, с.100.

6.12. tabula. TAK izmaiņu analīze (EUR)

Pozīcija	Gadi			
	2013	2014	2015	2016
Bilance				
Ilgtermiņa ieguldījumi, kopā	188 911	204 484	198 858	352 203
Apgrozāmie līdzekļi, kopā	20 842	42 737	131 083	276 885
Pašu kapitāls, kopā	198 494	230 457	272 410	393 794
Īstermiņa saistības, kopā	11 258	16 764	57 531	235 294
TAK faktiskais	9 584	25 973	73 552	41 591
Bilances posteņu izmaiņas				
Ilgtermiņa aktīvu pieaugums	0	15 574	- 5 626	153 345
Pašu kapitāla pieaugums	0	31 962	41 954	121 384
Peļņas pārskats				
Perioda neto peļņa	0	30 645	80 281	126 772

Secinājumi.

1. Analizējamais periods no 2013. līdz 2015. gadam raksturojas ar stabilu TAK un tā daļas aktīvos pieauguma tempiem.
2. Galvenais TAK pieauguma iemesls ir pašu kapitāla pieaugums uz reinvestētās peļņas rēķina.
3. Visos analīzes periodos faktiskais TAK ir lielāks par nepieciešamo (6.11. tabula).
4. 2016.gadā ilgtermiņa ieguldījumu pieaugums ir bijis lielāks nekā pašu kapitāla pieaugums. Tas prasījis papildus aizņemt kapitāla piesaistišanu, un faktiskais TAK samazinājās.

5. Šajā situācijā nodereja iepriekšējā gada pašu kapitāla rezerve 44377 EUR, tāpēc TAK pazemināšanās notika pieļaujamajās robežās.
6. TAK pazemināšanās pēdējā gadā neliecina par neapmierinošu situāciju ar aktīvu finansēšanu no pašu kapitāla, jo pašu kapitāla summa (393 794 EUR) ir lielāka par ilgtermiņa ieguldījumu summu (352 203 EUR).
7. Ņemot vērā to, ka TAK nokritis līdz minimālajai robežai, turpmāk jāievēro nosacījums, ka ilgtermiņa aktīvu pieaugums nedrīkst pārsniegt pašu kapitāla un ilgtermiņa kredīta pieaugumu, jo pašu kapitāla rezerve jau ir tikai 4090 EUR, nevis 44 377 EUR, kā tas bija iepriekšējā gadā.

Tīrā apgrozāmā kapitāla optimizācijas nosacījumi:

1. turpmāk ilgtermiņa ieguldījumus palielināt tikai pašu kapitāla pieauguma robežās vai piesaistot ilgtermiņa kredītus;
2. panākt pašu kapitāla pieaugumu uz reinvestētās peļņas rēķina;
3. peļņas pieaugumu panākt uz pārdošanas apjomu palielinājuma un izmaksu samazināšanas rēķina;
4. ievērot finansēšanas noteikumu: investīciju projektus finansēt uz ilgtermiņa kapitāla rēķina;
5. censties minimizēt zemu likvīdo apgrozāmo līdzekļu daļu (ražošanas krājumi un nepabeigtie ražojumi).

6.7. Likviditātes analīze

Likviditāte (pašreizējā maksātspēja) ir viens no svarīgākajiem uzņēmuma finansiālā stāvokļa raksturojošiem rādītājiem, jo raksturo tā spēju savlaicīgi norēķināties par savām īstermiņa saistībām. Likviditāte faktiski ir viens no bankrota prognozēšanas rādītājiem,

Izmantotā literatūra

- Jerošenko V., Pinnis J. u. c.* Finanšu vadības rokasgrāmata. Rīga, Dienas Bizness, 2004.
- F. Danms.* Akciju cenu aprēķināšana. "Finansists" 2005., Nr.5.
- Mācību un konsultāciju firmu semināru nublicētie materiāli. Rīga, 2005–2012.
- ALT Invest.* Анализ экономической деятельности. Методические указания. Санкт-Петербург, 2008, 251 с.
- Бланк И.* Словарь финансового менеджера. Киевская Эльза, 1998, 201 с.
- Бланк И.* Управление денежными потоками. К. Ника – Центр, 200, 182 с.
- Бурманн Г., Шмидц С.* Экономический анализ инвестиционных проектов. М., ЮНИТИ, 1997, 332 с.
- Брейли Р., Мейерс С.* Принципы корпоративных финансов. М., 1997, 397 с.
- Бригхэм Ю., Тапенски Л.* Финансовый менеджмент. Санкт-Петербург, Школа экономики, 1997, 498 с.
- Джерри М. Розенберг.* Деловой терминологический словарь. М., ИНФРА, 1997, 366 с.
- Колчина Н.* Корпоративные финансы. М., ЮНИТИ, 2003, 562 с.
- Савицкая Г., Евсеева О.* Словарь экономики. М., Финансы и статистика, 1994, 268 с.
- Савицкая Г.* Анализ экономической деятельности. М., Финансы и статистика, 2002, 703 с.
- Станиславчик Дж.* Финансовый менеджмент. М., Экономика, 2008, 287 с.
- Стоянова Е.* Финансовый менеджмент. М., Перспектива, 1995, 442 с.
- Шеремц А.* Методы финансового анализа. М., Инфра, 2005, 348 с.
- Хики Дж.* Ценность и Капитал. М., Прогресс, 1993, 267 с.
- Damodaram A.* Corporate finance. Theory and practice. New York, 2001, 541 p.
- Ehrmann H.* Unternehmensplanung. Kiehl, 1997, 446 s.
- Perridon L., Steiner M.* Finanzwirtschaft der Unternehmung. Muenchen, 1993, 395 s.
- Sell A.* Unternehmensplanung. Bremen, 2002, 341 s.

Satura rādītājs

Priekšvārds	3
1. FINANŠU PĀRVALDĪBAS BŪTĪBA, MĒRĶI, UZDEVUMI	5
2. FINANSĒŠANAS AVOTU STRUKTŪRAS PĀRVALDĪBA	13
2.1. Finansēšanas avotu raksturojums	13
2.1.1. Ārējās finansēšanas avoti	16
2.2. Kapitāla struktūras raksturojums un pārvaldība	20
2.2.1. Pašu kapitāls	22
2.2.2. Aizņemtais kapitāls	25
2.3. Kapitāla cena	30
2.4. Finanšu sviras efekts	44
2.5. Ekonomiskās pievienotās vērtības koncepcija (Economic Value Added, EVA)	48
3. INVESTĪCIJU PROJEKTU PĀRVALDĪBA.....	53
3.1. Investīciju jēdziens un loma uzņēmējdarbībā	53
3.2. Investīciju projektu plānošana.....	55
3.3. Tīrās naudas plūsmas plānošana	59
3.4. Investīciju projektu ekonomiskās efektivitātes novērtēšana.....	65
3.5. Investīciju lēmumu pieņemšana.....	73
4. APGROZĀMO LĪDZEKĻU PĀRVALDĪBA	81
4.1. Apgrozāmo līdzekļu jēdziens, nozīme un struktūra	81
4.2. Apgrozāmo līdzekļu izmantošanas efektivitāte.....	85
4.3. Vajadzīgā apgrozāmā kapitāla aprēķināšana	90
4.4. Krājumu pārvaldība.....	94
4.5. Naudas līdzekļu pārvaldība	107
5. DEBITORU PARĀDU PĀRVALDĪBA.....	115
5.1. Debitoru parādi uzņēmumā	115
5.2. Debitoru parādu analīze.....	118
5.3. Kredītpolitikas izstrādāšana un novērtēšana.....	120
5.4. Debitoru parādu iekasēšanas politika un riska mazināšana	137

6. UZŅĒMUMA FINANSIĀLĀ STĀVOKĻA DIAGNOSTIKA	144
6.1. Galvenie finanšu analīzes uzdevumi, virzieni un metodes.....	144
6.2. Uzņēmuma finanšiālā stāvokļa galvenās problēmas.....	147
6.3. Finanšu analīzei nepieciešamie informācijas avoti.....	150
6.4. Bilances analīze.....	153
6.4.1. Bilances struktūras analīze	154
6.4.2. Bilances horizontālā analīze.....	160
6.5. Līdzekļu aprites analīze	163
6.5.1. Aprites koeficientu aprēķins un interpretācija	164
6.5.2. Finanšu cikla analīze.....	168
6.6. Tīrā apgrozāmā kapitāla analīze.....	176
6.7. Likviditātes analīze.....	180
6.8. Finanšiālā stāvokļa stabilitātes novērtējums.....	188
6.9. Rentabilitātes analīze	195
7. PEĻŅAS ANALĪZE	203
7.1. Peļņas analīzes pamatnosacījumi.....	203
7.2. Izmaksu – Apjoma – Peļņas analīze	207
7.3. Ražošanas svira: būtība un pārvaldības iespējas	210
7.4. Rentabilitātes sliekšņa (bezzaudējuma punkta) analīze.....	217
8. BUDŽETA PLĀNOŠANA.....	225
8.1. Budžeta plānošanas būtība, uzdevumi un secība	226
8.2. Uzņēmuma budžeta izstrādāšanas process.....	228
8.2.1. Funkcionālo budžetu plānošana	230